

A kifejezés nehézségei

P. az otthonosan meleg kávéházból bámult ki a vastag kirakatablakon keresztül a kutyahideg külvilágba. Azon tűnődött, ha hirtelen elveszítené az emlékezetét, s csak az érzékeire hagyatkozhatna, vajon látná-e, megérezné-e, rájönne-e a jelekből, a puszta látványból, milyen cudar zimankó uralkodik odakinn? Az ég szikrázóan kék, a fák – eltekintve néhány csenevész tujától az út szélén – csupaszak, a járda aszfaltja különös színben játszik és ezüstösen csillog, a madarak reményvesztetten kuporognak az ágakon, tetőkön, lámpaoszlopokon. Végül oda lyukadt ki, hogy igen, alighanem előzetes tapasztalatok híján is arra a következtetésre jutna, kegyetlen hideg tombol a városban. Valószínűleg megérezné, valahogyan kiókumlálná az igazságot. Azonban tagadhatatlanul könnyebben megy az emlékezetére, a negyedórája átélt élményekre támaszkodva. Behunyta a szemét. Nem esett neheze a fölidézni a fagyos levegő marását, a csontjáig hatoló, dermesztő telet.

– Elszoktunk már az ilyen időjárástól – Zebulon telepedett mellé. Forralt boros bögréjét két kézzel markolva melegítette elgémberedett ujjait, nyilván pár perce érkezhetett. Körülményesen bújt ki a kabátjából, de nem akasztotta föl a fogásra, a szék támlájára igazította, maga mögé, s mint valami fészekbe befúrta magát.

P. motyogott valamit, amit akár köszönésnek is vehetett akárki, meg azt, hogy igen, el, el, elszoktak. Zebulon erre elmesélte, hogy gyerekkorában majdnem megmurdelt, amikor a szánkójával beszakadt alatta a befagyott folyó jége. Azért él még, mert nem merült el, mivel szerencséjére csak derékig ért a kásás víz. Ellenben összeszedett egy kiadós tüdőgyulladást, három hétig nyomta az ágyat.

– Akkor hiányoztam olyan sokáig az iskolából – zárta le a sztorit, majd gondosan letörölgette a bajuszát, amin addigra fölengedett a rádermedt lélegzet.

P. nem emlékezett Zebulon hosszú hiányzására. Egy osztályba jártak úgy az általános, mint a középiskolában, ezt azonban nem tudta fölidézni. Igaz, soha nem álltak különösebben közel egymáshoz. Zebulon később grafikus lett,

P. alkalmasint vásárolt tőle egy-egy alkotást. Tetszeni nem tetszettek a rajzai, inkább barátságból, segíteni vágyásból fizetett érték. Az egyiket Zebulon nem is adta el neki, azt állította, látja a tekintetén, azon, ahogy rá néz, hogy nem értékeli a képet, csak túl sok a pénze és szabadulni akar egy részétől. P. a vállát vonogatta, nem ellenkezett, két nappal később választott egy másik művet, és igyekezett lesütni a szemét, míg lezajlott a tranzakció. Ha őszinte akart lenni, be kellett vallania magának, hogy Zebulon alapvetően kellemetlen figura.

- Kaptam egy megrendelést - közölte a grafikus.

- Ez jó hír - mosolyodott el P.

- Ahogy vesszük - fintorgott Zebulon. - Az egyik képzőművészeti társaság, amelyiknek tagja vagyok, albumot akar megjelentetni *Ars poetica* címmel. Vagyis mindenkitől ars poeticát vár. Meg kell mondjam, fölöttébb szokatlan kérés...

Egy ideig mind a ketten hallgattak, az italukat kortyolták, a semmibe meredtek.

- Mellesleg azt miként lehet rajzolni? - kérdezte végül P.

- Nem ez a jó kérdés - csóválta a fejét Zebulon. - Ha meg tudod fogalmazni, le is tudod rajzolni.

P. elfogadta a magyarázatot. Nem értett a művészethez, a maga részéről legszívesebben fantasztikus regényeket és filozófiai traktátusokat olvasott, valamint monumentális történelmi tárgyú és sci-fi filmeket nézett, s ezzel ki is elégteltek kulturális igényei.

- És te meg tudod fogalmazni? - tette föl a gonosznak szánt kérdést.

- Nehezen - ismerte be Zebulon. Kért egy köményes pálinkát a pincérlánytól. Miután megitta a négy centnyi italt, és kidühöngte magát, amiért valami hülye bürokraták módszeresen megrövidítik a népet egy centiliternyi töménynyel, közelebb hajolt P.-hez, és sokszagú lehelettel beszélni kezdett:

- Mielőtt ideültem, azon tűnődtem, mi lenne, ha hirtelen elveszítenéd az emlékezetedet, és csak az érzékeidre hagyatkozhatnál. Az járt a fejedben, vajon látnád-e, éreznéd-e, rájönnél-e a mezítelen látványból, milyen cudar idő uralkodik odakinn? Nézted, milyen szikrázóan kék az ég és (eltekintve néhány útszéli tujától) mennyire védtelennek tűnnek a kopasz fák. Megállapítottad, hogy a járda aszfaltja különös színben játszik és ezüstösen csillog, a madarak reményvesztetten kuporognak az ágakon, lámpavasakon, tetőkön. Mindezek után oda lyukadtál ki, hogy minden bizonnyal előzetes tapasztalatok híján is arra következtetnél, kegyetlen hideg uralkodik a városunkon. Reméled, hogy megéreznéd, okosan kiókumlálnád. Azonban tagadhatatlanul könnyebben megy az emlékezetedre, a nemrégiben átélt élményeidre támaszkodva levonni a konklúziókat, mint jelekből és jelenségekből kisilabizálni a valóságot; mintegy visszakövetkeztetni az okozatról az okra. Így történt, nemde bár? Behunyta a szemed, és nem esett nehezedre fölidézni a fagyos levegő marását, a csontodig hatoló kellemetlenséget, a nem túl erős, mégis dermesztő szelet...

- Állj! - emelte föl a jobb kezét P. - Honnan a fészkes...?

Zebulon legyintett.

- Ez a legkevesebb. Ha nem olvasnék a jelekből, képtelen lennék egy normális grafikát összehozni. Figyelni, tanulmányozni, tépelődni, javarészt ebből áll a munkám.

- Dedukció és indukció? - vonta föl a szemöldökét P.

- Olyasmi.

Zebulon újra intett a pincérlánynak, kért még egy köményes pálinkát.

- Olyasmi. Ugyanakkor egészen, de egészen más - pontosította önmagát. - Intuíció inkább.

P. hallgatott. Nem akart ellenkezni Zebulonnal, valahányszor megpróbálta, mindig rosszul járt. Zebulonnal nehéz volt vitatkozni. Csaknem lehetetlen. Mire meggyőzhette volna az ember, kiderült, hogy mindvégig két malomban öröltek.

- Mindazonáltal be kell neked vallanom - magyarázta a grafikus, a frissen kapott pálinkáspoharat a szeme elé emelve -, hogy ez a bizonyos intuíció önmagában nem elég. Amiképpen a pusztá tehetség sem. Sokat kell dolgozni, jóbarát, az a nagy büdös helyzet, azt nem lehet megúszni. És figyelni, jelen lenni, keresni, észrevenni, meglátni, utánajárni, tanulni. Ha nem ismerem a tárgyát, a grafika szart se ér. Akkor is így van, ha dolgot és akkor is, ha személyt rajzolok. Meg akkor is, ha elvont fogalmat próbálok megjeleníteni. Sok pályatársam szolgálai módon követ irányzatokat, leginkább olyanokat, amelyek által érvényesül. Pedig az irányzatokat, azok esetleges újszerű látásmódját legfőlegb használni kell, semmiképpen sem kiszolgálni! És akkor még nem is említettem olyan kulcsszavakat, mint kísérletezés, próbálkozás, felelősség...

Lehúzta az italt.

- Ez a mai nap is egy kísérlet, például - visszakoppintotta a poharat az asztalra.

- Érted már a kínomat?

P. nem értette. Zebulon csücsörített, aztán lemondóan ciccentett.

- Ne törődj velem! Az ars poeticáról hadoválok. Azaz a mi esetünkben, helyesebben szólva az én esetemben (szándékosan nagy szavakat használok!) alkotói hitvallásról, a művészetem lényegéről beszélek. A kifejezés, a megformálás, ha úgy tetszik, a közvetítés nehézségeiről. Korlátokról és azok áthágásáról. Manapság, amikor feszt önkifejezésről, önmegvalósításról fecsegnek, nehezebb ilyesmiről diskurálni, mint valaha, nekem elhiheted! Én mégis ezt teszem. Sőt! Más témát nem is érintettem ma. Csak ezen rágódom egész nap, akár tinédzser fiúk a dugáson...

- Az, hogy beszakadtál a szánkóval...? - kapaszkodott P. a lehetőségbe.

- Az is idetartozik - szakította félbe Zebulon. - Csak túl sokáig tartana, míg elvarrnám a szálakat, márpedig én grafikus vagyok, és nem történetmesélő. A szálakat az varrja el.

- Íróra gondolsz?

- Mondjuk... Az író az, aki mindent elrendez. Nem az idő és nem is a grafikus.

- Mármint a történetek vonatkozásában - akadékoskodott P.

- Minden történet - sóhajtott Zebulon. - Te is, én is.

- Erről már olvastam. A kérdés, hogy ki ír minket, igaz?

Zebulon lesújtó pillantást vetett a barátjára.

- Te semmit nem értesz az egészségből, ugye?

P. próbált értelmesen nézni.

- Az arcodra van írva, mennyire nem - mondta Zebulon.

P. nem sértődött meg, csak kicsit kényelmetlenül érezte magát. De ez gyakran előfordult vele Zebulon társaságában.

- Ez az én arc poétikám - szellemeskedett.

Zebulon elmosolyodott, kilátszottak sárgás árnyalatú fogai. A jobb felső kettes egyik sarka letörött.

- Elbúcsúzom - mondta. - Megjáratom magam ebben a zord időben. Hátha jutok valamire, valahová.

P. kezet nyújtott, Zebulon megrázta.

- A vendégem voltál - szólt a kabátjába bújó grafikusnak.

- Fenét! - azzal Zebulon távozott.

Fél órával később P. is fölkerekedett, kifizette a maga és a barátja fogyasztását, aztán hazaballagott. Nem lakott messzire a kávéháztól, ám így is majd megvette az isten hidege az úton. A kapualjban nagy, vörös bundájú macska kuporgott, kikerekedett szemmel meredt a kulcsával zörgő P.-re, az izmai megfeszültek, készen állt arra, hogy ha szükséges, azonnal menekülőre fogja. Ennek az állatnak az a hitvallása, hogy tanácsos résen lenni. Ha úgy alakul, sebesen el kell inálni. Ezúttal nem úgy alakult.

P. fölbaktatott a lépcsőn, zakatoltak benne a grafikus szavai. Megállt az ajtaja előtt, matatott a záron, kinyitotta, belépett. Nem is hitte, hogy ilyen misztikus dolog az ars poetica, gondolta.

- Amelyik nem az, nem ér fabatkát se - mordult rá Zebulon valahonnan, valamikor. P. nem lepődött meg, nem is vitakozott. Töprengve álldogált egy ideig az előszobában, Zebulon egyik alkotása előtt, aztán a konyhába ment, odatette a teavizet.

Helyreigazítás

A *Hitel* 2016. decemberi számának 75. oldalán a „Vörös csillag a Nemzeti Színház homlokán” című írásban tévesen szerepel Albert Gábor neve. Az idézett interjú szerzője: Antal Gábor. Nem toll- és nem géphiba, hanem a jegyzetek árjában a szerző emlékezete zakkant, midőn a monogramot feloldotta. Ami becsületsértéssel is felér, mert Antal Gábor III/III-as ügynökként is működött, Albert Gábort pedig kiváló íróként és emberként becsüljük. Annyi elismerése, kitüntetése között a legutóbbi: Zsuzsával a Magyar Örökség-díjat vették át decemberben. Amelyhez ezúton gratulállok!

Ablonczy László